

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні рекомендації
до організації самостійної роботи здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальностей 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта

Укладачі: кандидат психологічних наук, доцент Ольга Стахова,
асистент Ірина Долінчук,
асистент Анастасія Іскрижицька,
асистент Наталія Хоменко

Житомир 2025

УДК 159.92 (075.8)
ББК 88.4я73
В-73

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 11 від 30 травня 2025 року)*

Рецензенти:

Олена ПРАЧЕНКО – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психосоматики та психології здоров'я Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Світлана ДІХТЯРЕНКО – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Інна ЗАГУРСЬКА – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

В-73 Вікова та педагогічна психологія: методичні рекомендації до організації самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта / Уклад.: О. Стахова, І. Долінчук, А. Іскрижицька, Н. Хоменко. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 20 с.

Запропоновані методичні рекомендації до організації самостійної роботи з освітньої компоненти «Вікова та педагогічна психологія» укладено відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта.

Посібник може бути використаний майбутніми фахівцями при підготовці ними до практичних занять, самостійних і контрольних робіт, заліку та екзамену.

УДК 159.9 (075.8)
ББК 88.4я73
В-73

© Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Критерії оцінювання завдань на практичних заняттях	5
Методичні рекомендації до організації самостійної роботи	6
Практичне заняття № 1. Предмет, завдання і методи вікової та педагогічної психології	9
Практичне заняття № 2. Закономірності і динаміка психічного розвитку та формування особистості в онтогенезі	9
Практичне заняття № 3. Психічний розвиток немовляти	10
Практичне заняття № 4. Психічний розвиток дитини раннього віку	11
Практичне заняття № 5-6. Психічний розвиток та формування особистості дошкільника	11
Практичні заняття № 7-8. Психічний розвиток дитини молодшого шкільного віку	12
Практичні заняття № 9. Особливості психічного розвитку і формування особистості у підлітковому віці	12
Практичне заняття № 10. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці	13
Практичне заняття № 11-14. Психологія виховання та самовиховання як цілеспрямованого процесу формування особистості	15
Практичне заняття № 15-16. Психологія учіння як специфічної форми самостійності пізнавальної діяльності людини	15
Практичне заняття № 17-18. Психологія навчання та психологічні умови його оптимізації	16
Практичне заняття № 19-20. Психологія педагогічної діяльності та особистості педагога	17
Підсумковий модульний контроль	18
Вимоги до заліку/екзамену	20
Критерії оцінювання екзаменаційної роботи	23
Рекомендована література	24

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА¹

Метою вивчення освітньої компоненти «Вікова та педагогічна психологія» є оволодіння майбутніми педагогами знаннями про загальні, вікові та індивідуальні закономірності психічного розвитку дітей і школярів, розвитку особистості в групах; знаннями психологічних закономірностей процесів учіння, навчання, виховання і педагогічної діяльності; формування умінь визначати потенційні можливості розвитку людини, рівень наочуваності та здібності, міжособові взаємини та статус в групі, створювати оптимальні умови для учіння і розвитку особистості.

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти «Вікова та педагогічна психологія» є:

- надати здобувачам вищої освіти інформацію про місце та роль вікової й педагогічної психології у їх підготовці до професійної діяльності;
- сформувати у студентської молоді знання про умови та фактори розвитку особистості в різні вікові періоди з урахуванням провідної діяльності та психічних новоутворень кожного віку;
- забезпечити засвоєння майбутніми фахівцями знань про сутність учіння та його психологічну структуру, про фактори, що зумовлюють успіхи й невдачі в учінні;
- сформувати у здобувачів вищої освіти знання про мету та завдання освітнього процесу, шляхи та умови його оптимізації.

Викладання освітньої компоненти «Вікова та педагогічна психологія» передбачає набуття майбутніми фахівцями таких **соціальних навичок (soft-skills)**, як гнучкості/здібності адаптуватись, навичок спілкування, уміння приймати рішення та вирішувати проблемні ситуації, креативності, навичок міжособистісних відносин, уміння зрозуміло формулювати думки, вміння працювати в команді, чітко планувати та керувати часом.

¹ Програма освітньої компоненти «Вікова та педагогічна психологія»

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Оцінка	Вимоги до знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти. Досягнення програмних результатів навчання
Теоретичне питання (max – 30 балів)	
0-5 балів	Несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки.
6-15 балів	Свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки.
16-25 балів	Свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями у другорядному матеріалі; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
26-30 балів	Виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
Практичне завдання (max – 20 балів)	
0-10 балів	Відповідь має певні неточності, власні приклади студента відсутні або недостатньо обґрунтовані.
11-20 балів	Відповідь повна і структурована (має вступну, основну частину та висновки), грамотно оформлена, містить наведені студентом приклади.
Тестове завдання (max – 50 балів)	
5 балів	Правильна відповідь на тестове завдання.
0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання.

Відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка», здобувач повинен отримати оцінку за 100-бальною шкалою на кожному практичному занятті.

Усі здобувачі в обов'язковому порядку мають скласти тестовий контроль до кожної теми (максимальний бал – 50). За усну відповідь на питання можна отримати до 30 балів. Обов'язковим також є виконання практичного завдання в позааудиторний час (завдання для самостійної роботи), яке може бути оцінене у 10-20 балів.

Готуючись до заняття, студенти керуються запропонованим планом, орієнтуючись на основні поняття теми та запропоновані джерела основної та додаткової літератури.

Здобувачі, які пропустили заняття з поважних або неповажних причин, повинні відпрацювати його шляхом самостійного опрацювання теми з подальшим складанням тесту й виконанням практичного завдання.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

за Тетяною Майстренко²

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення освітньої компоненти. Вона здійснюється за такими напрямками:

- ознайомлення зі змістом основних понять теми;
- опрацювання літератури та аналіз першоджерел;
- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- виконання практичних завдань;
- підготовка рефератів і повідомлень;
- підготовка до підсумкових модульних робіт;
- підготовка до заліку/екзамену.

Ознайомлення зі змістом основних понять теми передбачає роботу зі словниками, довідниками та підручниками з метою розуміння й вільного використання основних понять теми.

Алгоритм підготовки

- Перегляньте список основних понять теми, зазначений у плані практичного / лабораторного заняття.
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) психологічні та філософські словники, довідники, підручники, зазначені в плані заняття.
- Знайдіть у літературі визначення понять, прочитайте їх, за потреби запишіть у зошиті для практичних занять або окремому зошиті – словнику психологічних термінів.
- Перевірте, як Ви засвоїли матеріал. Ви можете це зробити, готуючись до відповідей на теоретичні питання.

Опрацювання літератури та аналіз першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для опрацювання пропонуються статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється в першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки, цитати тощо.
- Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.

- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Виконання практичних завдань передбачає розв'язання запропонованих задач або проведення самостійних досліджень, передбачених робочою програмою з дисципліни.

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з планом практичного заняття.
- Перегляньте теоретичний матеріал, необхідний для виконання практичного завдання.
- Якщо Ви виконували подібні завдання, перегляньте їх.
- Складіть розгорнутий план виконання завдання.
- Підберіть методи виконання завдання.
- Виконайте практичне завдання відповідно до плану.
- Проаналізуйте, чи всі поставлені завдання Ви виконали.
- Внесіть, при потребі, корективи до виконаного завдання.
- Оформіть завдання відповідно до вимог.
- Здайте завдання викладачу у зазначений термін.

Підготовка рефератів та повідомлень передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми, винесеної у темі реферату.

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з вимогами до реферату.
- Оберіть тему реферату.
- Підберіть літературу, в якій розкривається тема реферату. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Складіть план реферату.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Оформіть реферат відповідно до вимог.
- Здайте реферат викладачу у зазначений термін.

Підготовка до заліку/екзамену має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань до заліку/екзамену.

- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).

- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.

- Визначте рівень знань з кожного питання.

- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання завдань до лабораторних занять.

- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Примітка: якщо Ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, Ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у графіку проведення консультацій викладачів кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти²

² Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 566 с.

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: Предмет, завдання і методи вікової та педагогічної психології

План

1. Предмет і завдання вікової та педагогічної психології.
2. Структура вікової й педагогічної психології.
3. Зв'язок вікової і педагогічної психології з іншими науками.
4. Етапи становлення вікової та педагогічної психології.
5. Класифікація методів психології за Б. Ананьєвим (організаційні, емпіричні, методи обробки даних, інтерпретаційні методи).
6. Етапи розвитку вікової і педагогічної психології.

Основні поняття	<i>Акселерологія, анкетування, бесіда, біографічний метод, вікова психологія, генетичний метод, геронтопсихологія, дитяча психологія, інтерв'ю, комплексний метод, констатувальний експеримент, контрольний експеримент, лабораторний експеримент, лонгitudний метод, метод, метод аналізу процесу й продуктів діяльності, методологія, онтогенез, педагогічна психологія, порівняльний метод, пренатальна психологія, природний експеримент, соціометрія, спостереження, структурний метод, тестування, формувальний експеримент.</i>
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Створити схему «Зв'язок вікової та педагогічної психології з іншими науками». 2. Охарактеризувати внесок українських та зарубіжних вчених у становленні вікової та педагогічної психології. Результати аналізу представити у вигляді тез (прізвище та ім'я вченого, коротка біографія, основні праці вченого, наукові інтереси, значущість наукових здобутків ученого). 3. Визначити, які методи психології варто застосовувати у роботі педагога.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: Закономірності і динаміка психічного розвитку та формування особистості в онтогенезі

План

1. Поняття про психічний розвиток.
2. Особливості психічного розвитку людини.
3. Проблема розвитку психіки в зарубіжній психології.
4. Проблема факторів психічного розвитку у вітчизняній психології.
5. Рушійні сили психічного розвитку особистості.
6. Діалектичний взаємозв'язок навчання, виховання й розвитку.

7. Вікова періодизація психічного розвитку людини та її критерії.

Основні поняття	<i>Акселерація, активність особистості, біогенетичний закон, вікова криза, дискретність психіки, диференціація психіки, дозрівання, задатки, зона актуального розвитку, зона найближчого розвитку, здатність психіки до компенсації, інтеграція психіки, інфантилізм, наступність психічного розвитку, неперервність психічного розвитку, нерівномірність розвитку психіки, новоутворення психіки, онтогенез, планомірність психічного розвитку, пластичність психіки, психічний розвиток, психологічний вік, розвиток, сензитивний період, соціалізація особистості, соціальна ситуація розвитку, становлення, суперечності психіки, філогенез, формування психіки.</i>
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Записати визначення основних понять. 2. Опрацювати тему та представити її зміст у вигляді схем, таблиць, діаграм. 3. Підготувати повідомлення у вигляді реферату або презентації про один із підходів до вивчення психічного розвитку особистості в зарубіжній чи вітчизняній психології.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: Психічний розвиток немовляти

План

1. Пренатальна стадія розвитку дитини. Народження дитини.
2. Фаза новонародженості. Безумовні та умовні рефлекси та їх значення в житті людини.
3. Розвиток емоційної сфери у немовлят. Комплекс пожвавлення.
4. Розвиток пізнавальних процесів і моторики.
5. Спілкування з дорослими та його вплив на розвиток дитини у віці немовляти.

Основні поняття	<i>Безумовні рефлекси, госпіталізм, емоційне спілкування з дорослим, емпатія, затримка психічного розвитку (ЗПР), комплекс пожвавлення, криза новонародженості, мієлінізація, період немовляти, умовні рефлекси, фаза новонародженості.</i>
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Записати визначення основних понять. 2. Опрацювати тему та представити її зміст у вигляді схем, таблиць, діаграм. 3. Розробити вправи для дітей на розвиток пізнавальних процесів і моторики.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів

▪ практичне завдання	20 балів
----------------------	----------

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Психічний розвиток дитини раннього віку

План

1. Прямоходіння та його значення для розвитку дитини раннього віку.
2. Особливості предметно-маніпулятивної діяльності.
3. Розвиток мовлення і мислення у ранньому віці.
4. Розвиток самосвідомості дітей раннього віку. Криза 3-х років.

Основні поняття	<i>Дрібна моторика, координація рухів, криза 3-х років, мислення, пізнавальна активність, предметно-маніпулятивна діяльність, прямоходіння, розвиток мовлення, розвиток моторики, самосвідомість, сенсорний розвиток, соціалізація, фізичний розвиток, формування «Я».</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Проаналізувати причини виникнення кризи та її вплив на психічний розвиток дитини. 2. Розробити психолого-педагогічні рекомендації батькам «Криза 3-х років – особливості, прояви, поради батькам». 3. Розробити набір розвиваючих ігор, спрямованих на розвиток різних аспектів психічного розвитку дитини раннього віку (сенсорне сприйняття, мовлення, мислення, дрібна моторика).
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5-6

Тема: Психічний розвиток та формування особистості дошкільника

План

1. Анатомо-фізіологічні особливості дитини дошкільного віку.
2. Соціальна ситуація розвитку дошкільника. Провідна діяльність. Новоутворення дошкільного віку.
3. Значення сюжетно-рольової гри в дошкільному віці. Теорії ігрової діяльності.
4. Особливості сенсорного розвитку дошкільника.
5. Особливості розвитку пізнавальної сфери дошкільнят (увага, мовлення, мислення, пам'ять, уява).
6. Специфіка розвитку особистості дитини у дошкільному віці (мотиваційна та емоційно-вольова сфера, самосвідомість, мотивація).
7. Готовність дитини до школи.

Основні поняття	<i>Анатомо-фізіологічні особливості, готовність до школи, довільність, ігрова діяльність, інтелектуальна готовність, моторний розвиток, навчальна діяльність, пам'ять, самосвідомість, сенсорні еталони, сенсорні здібності, сприйняття (форма, колір, розмір), сюжетно-рольова гра, теорія гри, увага, уява в грі, фізичний розвиток.</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Проаналізувати особливості розвитку пізнавальних процесів дитини дошкільного віку. 2. Розробити розвиваючі ігри, спрямовані на розвиток конкретної сфери психічного розвитку дошкільника (наприклад, розвиток уяви, розвиток емоційного інтелекту, розвиток дрібної моторики тощо). 3. Навести приклади методик для визначення готовності дитини до школи.
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7-8

Тема: Психічний розвиток дитини молодшого шкільного віку

План

1. Анатомо-фізіологічні особливості молодшого школяра.
2. Типи труднощів при входженні дитини в шкільне життя.
3. Учіння як провідна діяльність у молодшому шкільному віці.
4. Розвиток психічних пізнавальних процесів учнів молодшого шкільного віку.
5. Психологічні особливості розвитку особистості в молодшому шкільному віці.

Основні поняття	<i>Внутрішній план дій, внутрішня позиція школяра, довільність психічних процесів, молодший шкільний вік, початкова шкільна дезадаптація, рефлексія, самоконтроль, соціальна компетентність, учіння, фонематичний слух.</i>
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Проаналізувати особливості розвитку пізнавальних процесів дитини молодшого шкільного віку. 2. Розробити завдання, які спрямовані на розвиток пізнавальних процесів у дітей молодшого шкільного віку (увага, пам'ять, мислення, уява). 3. Навести приклади методів та прийомів, які застосовуються педагогом для активізації пізнавальної діяльності учнів.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

Тема: Особливості психічного розвитку і формування особистості у підлітковому віці

План

1. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка та її відображення в психологічних особливостях віку.
2. Місце підліткового періоду в загальному процесі індивідуального розвитку особистості.
3. Теоретичні підходи до проблеми кризи підліткового віку.
4. Провідна діяльність у підлітковому віці та її значення для розвитку особистості.

5. Основні новоутворення підліткового віку.
6. Психологічні особливості учбової діяльності підлітків.
7. Розвиток психічних пізнавальних процесів учнів середнього шкільного віку.
8. Психологічні особливості розвитку особистості в підлітковому віці.
9. Умови формування позитивної самооцінки в підлітковому віці.
10. Особливості взаємовідносин підлітків і дорослих.
11. Психологічні аспекти роботи з важкими підлітками.

Основні поняття	<i>Акселерація, акцентуація характеру, важковиховуваність, гіперопіка, гіпоопіка, девіантна поведінка, делінквентна поведінка, деперсоналізація, дружба, ефект «зняття з п'єдесталу», інфантилізм, конфлікт, криза підліткового віку, локус контролю, неформальна група, підліткова афіліація, підліткова приватизація, підліткова реакція групування, підліткова реакція емансипації, підліткове критиканство, підлітковий вік, потреба в самоствердженні, почуття дорослості, референтна група, самовиховання, спілкування, статеве дозрівання, хобі-реакція, Я-концепція.</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Описати 3-5 типових конфліктних ситуацій, що виникають у підлітковому віці (наприклад, конфлікт із батьками, конфлікт з однолітками, внутрішній конфлікт). 2. Розробити завдання, які спрямовані на розвиток конкретної сфери психічного розвитку підлітка (наприклад, розвиток критичного мислення, розвиток емпатії, розвиток комунікативних навичок тощо). 3. Проаналізувати літературний твір, в якому зображено підлітковий вік (виявити, як у творі відображено: кризу підліткового віку, особливості спілкування підлітків, розвиток самосвідомості, формування цінностей та ідеалів).
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10

Тема: Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці

План

1. Фізичний розвиток у ранньому юнацькому віці та його психологічні наслідки.
2. Соціальна ситуація розвитку старшокласників.
3. Учбово-професійна діяльність як провідна діяльність періоду ранньої юності.
4. Основні психічні новоутворення старшого шкільного віку.
5. Розвиток психічних пізнавальних процесів старшокласників.
6. Психологічні особливості розвитку особистості в ранньому юнацькому віці.
7. Психологічні особливості вибору професії та профорієнтаційної роботи з учнями старшого шкільного віку.

Основні поняття	<i>Дивергентне мислення, дружба, ідентичність, індивідуальний стиль розумової діяльності, конфлікт поколінь, кохання, криза сімнадцяти років, післядовільна увага, професійна консультація, професійна просвіта, професійна</i>
------------------------	---

психодіагностика, ранній юнацький вік, самовизначення, світогляд, сенс життя, учбово-професійна діяльність, юнацьке філософствування, юнацький максималізм.

Практичне завдання (для самотійної роботи)	1. Розробити програму тренінгу з професійного самовизначення для юнаків (16-18 років). 2. Написати есе на тему: «Мої життєві плани та професійне самовизначення». 3. Розробити МАК (метафоричні асоціативні картки) «Моє майбутнє».
---	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

МОДУЛЬ 2. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №11-14

Тема: Психологія виховання та самовиховання як цілеспрямованого процесу формування особистості

План

1. Психологічна сутність виховання особистості.
2. Психологічні механізми та умови формування особистості під впливом виховання.
3. Мотивація поведінки й шляхи її формування.
4. Психологічна характеристика самовиховання.
5. Психологічні основи методів і форм виховної роботи.
6. Психологічні основи виховного впливу праці.

Основні поняття	<i>Афект неадекватності, виховання, вплив у вихованні, вчинок, громадська думка, заохочення, зараження, зрілість особистості, метод виховання, метод вправлення, метод прикладу, навіювання, наслідування, непрямий вплив, нецілеспрямований вплив, педагогічно запущені школярі, перевиховання, переконання (як метод виховання), покарання, прямий вплив, рівень домагань, самовиховання, соціалізація особистості, цілеспрямований вплив.</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Написати есе на тему: «Мій досвід виховання». 2. Скласти план самовиховання, спрямований на розвиток конкретної якості (наприклад, відповідальності, комунікабельності). 3. Проаналізувати літературний твір, в якому зображено процес виховання. 4. Розробити сценарій виховного заходу (бесіда, тренінг, дискусія), спрямований на формування конкретної якості у дітей або підлітків.
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №15-16

Тема: Психологія учіння як специфічної форми самостійності пізнавальної діяльності людини

План

1. Сутність учіння та його структурні компоненти.
2. Мотивація учіння та шляхи її формування.
3. Психологічні фактори, що впливають на успішність школяра в учінні.
4. Розвиток самостійності школяра в процесі учіння.

Основні поняття	<i>Диференціація навчання, засвоєння, здібності, знання, імпринтинг, мотив, мотивація, навички, наuczіння, наuczуваність (навчальність, здатність до</i>
------------------------	--

	<i>навчання), неуспішність, освіта, педагогічна психологія, розвиток, самоосвіта, уміння, учбова діяльність, учіння.</i>
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Написати есе на тему: «Мої мотиви учіння в університеті». 2. Описати можливі форми роботи педагога, спрямовані на розвиток у дитини самостійності в процесі учіння. 3. Скласти кросворд, у відповідях якого відображені ключові поняття теми.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №17-18

Тема: Психологія навчання та психологічні умови його оптимізації

План

1. Сутність і психологічні механізми навчання.
2. Діалектичний взаємозв'язок навчання, виховання й розвитку.
3. Загальна характеристика видів навчання.
4. Теорія поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна.
5. Психологічна характеристика форм передачі знань.
6. Структура процесу навчання.
7. Шляхи оптимізації та інтенсифікації процесу навчання.

Основні поняття	<i>Внутрішній план дій, вправи, диференціація навчання, засвоєння, здібності, знання, навички, освіта, поняття, проблемна ситуація, продуктивність навчальної діяльності, розвиток, самоосвіта, уміння.</i>
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Скласти кросворд, у відповідях якого відображені ключові поняття теми. 2. Розв'язати творче (професійно-орієнтоване) завдання: «Деякі вчителі стверджують: якщо учень не хоче вчитися, то його неможливо навчити. Чи погоджуєтеся Ви з цим? Чи буде взагалі відбуватися засвоєння знань у ситуації, коли є навчання, проте немає учіння? Який вихід із даної ситуації Ви можете запропонувати?». 3. Визначити відсутній етап формування розумових дій і понять (за П.Я. Гальперіним): «На уроці математики у другому класі педагог запропонував учням відразу ж після пояснення нового матеріалу запам'ятати і повторити алгоритм виконання письмових розрахунків. Який етап формування розумових дій і понять не врахував учитель?»

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №19-20

Тема: Психологія педагогічної діяльності та особистості педагога

План

1. Психологічна сутність і структура педагогічної діяльності.
2. Сутність і структура педагогічних здібностей.
3. Педагогічні вміння та навички, умови їх формування.
4. Характеристика стилів педагогічного керівництва.
5. Психологічні основи педагогічного такту і педагогічної етики.
6. Форми та види професійного розвитку педагога.
7. Прийоми та методи збагачення мовлення педагогів для висловлювання ними думок, почуттів і ставлень.
8. Емоційний інтелект як основа професійної успішності педагога.
9. Професійне вигорання у роботі педагога.
10. Збереження та зміцнення психічного здоров'я педагога.

Основні поняття	<i>Висловлювання думок, дидактичні здібності, збагачення мовлення педагогів, педагогічна діяльність, педагогічна етика, педагогічна культура, педагогічне спілкування, педагогічний такт, педагогічні вміння, педагогічні здібності, педагогічні навички, педагогічні функції, почуттів і ставлень, професійна етика, професійне вигорання, професійний розвиток, психічне здоров'я, стилі педагогічного керівництва, стиль спілкування.</i>	
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Розкрити поняття професійної деформації/професійного вигорання педагога. 2. Змодельовати стресову ситуацію в професійній діяльності педагога. Запропонувати засоби саморегуляції поведінки під час стресової ситуації. 3. Написати есе «Педагог в моєму житті». 4. Навести приклади різновидів конфліктів в освітньому середовищі. 5. Розробити тренінг для педагогів на тему: «Збагачення мовлення як інструмент ефективного висловлювання думок, почуттів і ставлень». 6. Розробити чекліст молодому педагогу щодо конструктивного реагування на стрес, конфліктні ситуації. 7. Розробити власний план професійного розвитку.	
Оцінювання		
▪ усна відповідь на питання		30 балів
▪ тест		50 балів
▪ практичне завдання		20 балів

ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий модульний контроль проводиться на останньому аудиторному практичному занятті модуля. При цьому підсумкова модульна контрольна робота складається з двох видів завдань – 10 тестових запитань (50 балів) і 2 теоретичних питань (50 балів).

Теоретичні питання

1. Предмет і завдання вікової та педагогічної психології.
2. Зв'язок вікової і педагогічної психології з іншими науками.
3. Класифікація методів психології за Б. Ананьєвим (організаційні, емпіричні, методи обробки даних, інтерпретаційні методи).
4. Етапи розвитку вікової і педагогічної психології.
5. Поняття про психічний розвиток.
6. Особливості психічного розвитку людини.
7. Проблема розвитку психіки в зарубіжній психології.
8. Проблема факторів психічного розвитку у вітчизняній психології.
9. Рушійні сили психічного розвитку особистості.
10. Діалектичний взаємозв'язок навчання, виховання й розвитку.
11. Вікова періодизація психічного розвитку людини та її критерії.
12. Особливості психічного розвитку немовляти.
13. Розвиток психіки й особистості в період раннього дитинства.
14. Соціальна ситуація розвитку дитини дошкільного віку.
15. Гра як провідна діяльність у дошкільному віці.
16. Характеристика видів діяльності дошкільника.
17. Розвиток пізнавальної сфери дошкільнят.
18. Психологічні особливості розвитку особистості в дошкільному віці.
19. Психологічна готовність дитини до навчання в школі та її структура.
20. Прямоходіння та його значення для розвитку дитини раннього віку.
21. Особливості предметно-маніпулятивної діяльності.
22. Розвиток мовлення і мислення у ранньому віці.
23. Розвиток самосвідомості дітей раннього віку. Криза 3-х років.
24. Анатомо-фізіологічні особливості дитини дошкільного віку. Фізичний та моторний розвиток.
25. Соціальна ситуація розвитку дошкільника. Провідна діяльність. Новоутворення дошкільного віку.
26. Значення сюжетно-рольової гри в дошкільному віці. Теорії ігрової діяльності.
27. Особливості сенсорного розвитку дошкільника.
28. Особливості розвитку пізнавальної сфери дошкільнят (мовлення, мислення, увага, пам'ять, уява).
29. Специфіка розвитку особистості дитини у дошкільному віці (мотиваційна та емоційно-вольова сфера, самосвідомість, мотивація).
30. Готовність дитини до школи.
31. Анатомо-фізіологічні можливості молодшого школяра.
32. Типи труднощів при входженні дитини в шкільне життя.
33. Учіння як провідна діяльність у молодшому шкільному віці.
34. Розвиток психічних пізнавальних процесів учнів молодшого шкільного віку.
35. Психологічні особливості розвитку особистості в молодшому шкільному віці.
36. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка та її відображення в психологічних особливостях віку.
37. Місце підліткового періоду в загальному процесі індивідуального розвитку особистості.
38. Теоретичні підходи до проблеми кризи підліткового віку.
39. Провідна діяльність у підлітковому віці та її значення для розвитку особистості.
40. Основні новоутворення підліткового віку.

41. Умови формування позитивної самооцінки в підлітковому віці.
42. Особливості взаємовідносин підлітків і дорослих.
43. Психологічні особливості учбової діяльності підлітків.
44. Розвиток психічних пізнавальних процесів учнів середнього шкільного віку.
45. Психологічні особливості розвитку особистості в підлітковому віці.
46. Психологічні аспекти роботи з важкими підлітками.
47. Фізичний розвиток у ранньому юнацькому віці та його психологічні наслідки.
48. Соціальна ситуація розвитку старшокласників.
49. Учбово-професійна діяльність як провідна діяльність періоду ранньої юності.
50. Основні психічні новоутворення старшого шкільного віку.
51. Розвиток психічних пізнавальних процесів старшокласників.
52. Психологічні особливості розвитку особистості в ранньому юнацькому віці.
53. Психологічні особливості вибору професії та профорієнтаційної роботи з учнями старшого шкільного віку.
54. Психологічна сутність виховання особистості.
55. Психологічні механізми та умови формування особистості під впливом виховання.
56. Мотивація поведінки й шляхи її формування.
57. Психологічна характеристика самовиховання.
58. Психологічні основи методів і форм виховної роботи.
59. Психологічні основи виховного впливу праці.
60. Сутність учіння та його структурні компоненти.
61. Мотивація учіння та шляхи її формування.
62. Психологічні фактори, що впливають на успішність школяра в учінні.
63. Розвиток самостійності школяра в процесі учіння.
64. Сутність і психологічні механізми навчання.
65. Діалектичний взаємозв'язок навчання, виховання й розвитку.
66. Загальна характеристика видів навчання.
67. Теорія поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна.
68. Психологічна характеристика форм передачі знань.
69. Структура процесу навчання.
70. Шляхи оптимізації та інтенсифікації процесу навчання.
71. Психологічна сутність і структура педагогічної діяльності.
72. Сутність і структура педагогічних здібностей.
73. Педагогічні вміння та навички, умови їх формування.
74. Характеристика стилів педагогічного керівництва.
75. Психологічні основи педагогічного такту і педагогічної етики.
76. Форми та види професійного розвитку педагога.
77. Прийоми та методи збагачення мовлення педагогів для висловлювання ними думок, почуттів і ставлень.
78. Емоційний інтелект як основа професійної успішності педагога.
79. Професійне вигорання у роботі педагога.
80. Збереження та зміцнення психічного здоров'я педагога.

Примітка: Тестові та теоретичні питання на контрольній роботі будуть лише ті, які були у планах практичних занять.

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ/ЕКЗАМЕНУ

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти у 1 семестрі є залік, то залікова оцінка (ЗО) з освітньої компоненти дорівнює підсумковій оцінці з вивчених модулів (ПОМ).

$$ЗО=ПОМ$$

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти у 2 семестрі є екзамен, то здобувачі вищої освіти, в яких підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) за семестр становить 60 і більше балів, мають право не складати екзамен. У такому разі підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) = Екзаменаційній оцінці (ЕО) = Підсумковій оцінці (ПО).

$$ПОМ=ЕО=ПО$$

У випадку складання екзамену підсумкова оцінка (ПО) визначається як середнє арифметичне балів підсумкової оцінки з вивчених модулів (ПОМ) та екзаменаційної оцінки (ЕО).

$$ПО=(ПОМ+ЕО)/2$$

Структура екзаменаційного білета

Екзаменаційний білет включає два види завдань – 10 тестових питань (50 балів) та 2 теоретичних питань (50 балів).

Теоретичні питання

1. Предмет і завдання вікової та педагогічної психології.
2. Зв'язок вікової і педагогічної психології з іншими науками.
3. Класифікація методів психології за Б. Ананьєвим (організаційні, емпіричні, методи обробки даних, інтерпретаційні методи).
4. Етапи розвитку вікової і педагогічної психології.
5. Поняття про психічний розвиток.
6. Особливості психічного розвитку людини.
7. Проблема розвитку психіки в зарубіжній психології.
8. Проблема факторів психічного розвитку у вітчизняній психології.
9. Рушійні сили психічного розвитку особистості.
10. Діалектичний взаємозв'язок навчання, виховання й розвитку.
11. Вікова періодизація психічного розвитку людини та її критерії.
12. Особливості психічного розвитку немовляти.
13. Розвиток психіки й особистості в період раннього дитинства.
14. Соціальна ситуація розвитку дитини дошкільного віку.
15. Гра як провідна діяльність у дошкільному віці.
16. Характеристика видів діяльності дошкільника.
17. Розвиток пізнавальної сфери дошкільнят.
18. Психологічні особливості розвитку особистості в дошкільному віці.
19. Психологічна готовність дитини до навчання в школі та її структура.
20. Прямоходіння та його значення для розвитку дитини раннього віку.
21. Особливості предметно-маніпулятивної діяльності.
22. Розвиток мовлення і мислення у ранньому віці.
23. Розвиток самосвідомості дітей раннього віку. Криза 3-х років.
24. Анатомо-фізіологічні особливості дитини дошкільного віку. Фізичний та моторний розвиток.
25. Соціальна ситуація розвитку дошкільника. Провідна діяльність. Новоутворення дошкільного віку.
26. Значення сюжетно-рольової гри в дошкільному віці. Теорії ігрової діяльності.

27. Особливості сенсорного розвитку дошкільника.
28. Особливості розвитку пізнавальної сфери дошкільнят (мовлення, мислення, увага, пам'ять, уява).
29. Специфіка розвитку особистості дитини у дошкільному віці (мотиваційна та емоційно-вольова сфера, самосвідомість, мотивація).
30. Готовність дитини до школи.
31. Анатомо-фізіологічні можливості молодшого школяра.
32. Типи труднощів при входженні дитини в шкільне життя.
33. Учіння як провідна діяльність у молодшому шкільному віці.
34. Розвиток психічних пізнавальних процесів учнів молодшого шкільного віку.
35. Психологічні особливості розвитку особистості в молодшому шкільному віці.
36. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка та її відображення в психологічних особливостях віку.
37. Місце підліткового періоду в загальному процесі індивідуального розвитку особистості.
38. Теоретичні підходи до проблеми кризи підліткового віку.
39. Провідна діяльність у підлітковому віці та її значення для розвитку особистості.
40. Основні новоутворення підліткового віку.
41. Умови формування позитивної самооцінки в підлітковому віці.
42. Особливості взаємовідносин підлітків і дорослих.
43. Психологічні особливості учбової діяльності підлітків.
44. Розвиток психічних пізнавальних процесів учнів середнього шкільного віку.
45. Психологічні особливості розвитку особистості в підлітковому віці.
46. Психологічні аспекти роботи з важкими підлітками.
47. Фізичний розвиток у ранньому юнацькому віці та його психологічні наслідки.
48. Соціальна ситуація розвитку старшокласників.
49. Учбово-професійна діяльність як провідна діяльність періоду ранньої юності.
50. Основні психічні новоутворення старшого шкільного віку.
51. Розвиток психічних пізнавальних процесів старшокласників.
52. Психологічні особливості розвитку особистості в ранньому юнацькому віці.
53. Психологічні особливості вибору професії та профорієнтаційної роботи з учнями старшого шкільного віку.
54. Психологічна сутність виховання особистості.
55. Психологічні механізми та умови формування особистості під впливом виховання.
56. Мотивація поведінки й шляхи її формування.
57. Психологічна характеристика самовиховання.
58. Психологічні основи методів і форм виховної роботи.
59. Психологічні основи виховного впливу праці.
60. Сутність учіння та його структурні компоненти.
61. Мотивація учіння та шляхи її формування.
62. Психологічні фактори, що впливають на успішність школяра в учінні.
63. Розвиток самостійності школяра в процесі учіння.
64. Сутність і психологічні механізми навчання.
65. Діалектичний взаємозв'язок навчання, виховання й розвитку.
66. Загальна характеристика видів навчання.
67. Теорія поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна.
68. Психологічна характеристика форм передачі знань.
69. Структура процесу навчання.
70. Шляхи оптимізації та інтенсифікації процесу навчання.
71. Психологічна сутність і структура педагогічної діяльності.
72. Сутність і структура педагогічних здібностей.
73. Педагогічні вміння та навички, умови їх формування.
74. Характеристика стилів педагогічного керівництва.
75. Психологічні основи педагогічного такту і педагогічної етики.

- 76. Форми та види професійного розвитку педагога.
- 77. Прийоми та методи збагачення мовлення педагогів для висловлювання ними думок, почуттів і ставлень.
- 78. Емоційний інтелект як основа професійної успішності педагога.
- 79. Професійне вигорання у роботі педагога.
- 80. Збереження та зміцнення психічного здоров'я педагога.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Оцінка	Вимоги до знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти. Досягнення програмних результатів навчання
Теоретичне питання (max – 30 балів)	
0-5 балів	Несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки.
6-15 балів	Свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки.
16-25 балів	Свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями у другорядному матеріалі; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
26-30 балів	Виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
Практичне завдання (max – 20 балів)	
0-10 балів	Відповідь має певні неточності, власні приклади студента відсутні або недостатньо обґрунтовані.
11-20 балів	Відповідь повна і структурована (має вступну, основну частину та висновки), грамотно оформлена, містить наведені студентом приклади.
Тестове завдання (max – 50 балів)	
5 балів	Правильна відповідь на тестове завдання.
0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Дубравська Н.М. Психологія дошкільника: збірник наук-метод. праць. Житомир: Рута, 2016. 144 с.
2. Дубравська Н.М. Теоретико-методичні підходи до психічного та особистісного розвитку дитини в умовах системних змін: збірник наук-метод. праць. Житомир: ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 216 с.
3. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
4. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 424 с.
5. Писоцький В., Горянська А. Психічний розвиток та формування особистості дитини в онтогенезі. Київ: КНТ, 2019. 144 с.
6. Поліщук М. Вікова і педагогічна психологія: навч. посіб. Суми: Унів. кн., 2023. 352 с.
7. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник. Київ: Каравела, 2020. 419 с.
8. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: ВЦ «Акад.», 2021. 376 с.
9. Ушакова І.М. Вікова психологія: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 123 с.

Додаткова:

1. Бобеляк Н.Є. Модель внутрішньошкільного моніторингу як інноваційний підхід до управління якістю освіти в загальноосвітньому закладі. *Виховна робота в школі*. 2016. № 12. С. 14-18.
2. Богданова К.Д. Особливості самосвідомості сучасного підлітка. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2022. Т. 6. С. 31-35.
3. Гомон Є. Особливості розвитку уваги молодшого школяра в процесі навчальної діяльності. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2022. Т. 6. С. 35-39.
4. Гусева К., Дубравська Н. Адаптація дітей раннього віку до дошкільного навчального закладу. *Психологія дошкільника: зб. наук-метод. праць*. Житомир: Рута, 2016. С. 96-99.
5. Данильчук І., Задерейко І., Дубравська Н. Особливості розвитку уяви у дошкільному віці. *Психологія дошкільника: зб. наук-метод. праць*. Житомир: Рута, 2016. С. 99-102.
6. Долінчук І.О., Кирилюк Н.І. Особливості розвитку пам'яті дошкільників з порушеннями мовлення. *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи* : зб. наук. пр. за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир, 2024. С. 126-128.
7. Дубінецька А.М., Стахова О.О. Роль реклами у формуванні світогляду учнівської молоді // Сімдесят другі економіко-правові дискусії: матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. Серія: Соціальні та гуманітарні науки (м. Львів-Переворськ, 21-22 лютого 2023 р.). Львів-Переворськ, 2023. С. 181-183.
8. Дубравська Н.М. Дитячі страхи: психологічний екскурс // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. Київ, 2016. С. 77-79.
9. Дубравська Н.М. Соціально-психологічні проблеми дослідження особистості:

зб. наук.-метод. пр. Житомир: Рута, 2016. 100 с.

10. Дубравська Н.М., Мачушник О.Л. Система інтерпретації дружніх стосунків у ранньому юнацькому віці // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. № 3 (42). 2019. С. 120-125.

11. Коваленко Л.А. Інтерактивні змагання – мотивація для навчання. *Педагогічна майстерня*. 2016. № 12. С. 24-28.

12. Котлова Л.О., Долінчук І.О., Ілющенко І.О. Психічне здоров'я молоді в умовах воєнного стану. *Габітус*. 2023. Вип. 53. С. 63-68.

13. Котлова Л., Долінчук І., Хоменко Н. Психологічні особливості користувачів соціальних мереж. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 6. С. 101-106.

14. Крамченкова В. Батьківське ставлення як чинник «я-концепції» підлітка. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»*. 2022. № 66. С. 109-126.

15. Стахова О., Прохоренко А. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи // *Ways of Science Development in Modern Crisis Conditions: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference (Dnipro, June 2-3 2022)*. Dnipro, 2022. С. 210-211.

16. Стахова О.О., Стременко К.А. Психологічні особливості розвитку мотивів учіння молодших школярів. *Наука, освіта, технології і суспільство в умовах глобалізації: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 10 черв. 2023 р. Біла Церква, 2023. Ч. 1. С. 41-42.*

17. Стахова О.О., Трушковська А.М. Психологічні особливості розвитку спостережливості як професійно важливої якості особистості майбутнього педагога // *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути: матеріали ХХVI Міжнар. наук.-практ. інтерн.-конф. (м. Київ, 8 червня 2022 р.). Київ, 2022. С. 82-84.*

18. Черніцька В.О., Стахова О.О. Мотивація навчальної діяльності студентів у період війни // *Collection of Scientific Papers: Research in Science, Technology and Economics: 1st International Scientific and Practical Conference (Luxembourg, January 22-24 2025)*. Luxembourg, 2025. С. 229-231.

Інтернет-ресурси:

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка: вебсайт. Житомир, 2010 - 2021. URL: <http://library.zu.edu.ua/> (дата звернення: 15.03.2025).

2. Вебпортал МОНУ. URL: <http://pidruchniki.ws/> (дата звернення: 28.04.2025).

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського: вебсайт. URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/> (дата звернення: 07.02.2025).

4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 02.04.2025).

5. Психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психічної культури: вебсайт. URL: <http://psylib.org.ua/index.html> (дата звернення: 22.03.2025).